

بسم تعالی

عنوان تحقیق

آشنایی با برخی گیاهان دارویی

و محصولات فرعی جنگلی

تهیه کننده : مهرداد فلاحی

سخن آغازین:

در این تحقیق زمینه آشنایی دانشجویان با موارد ذیل فراهم می گردد:

- ✓ تاریخچه ی گیاهان دارویی
- ✓ آشنایی با گیاهان دارویی مهم
- ✓ آشنایی با نحوه استفاده و موارد استعمال برخی گیاهان دارویی
- ✓ مختصری در مورد نحوه ی فراوری و تولید داروهای گیاهی در لابراتوار های داروسازی

مقدمه:

قرن بیست و یکم ، قرن بازگشت به طبیعت نام گرفته و اکثر محققین علوم دارویی و پزشکی دانشگاهها و مؤسسات پژوهشی معتبر دنیا و کارخانجات عظیم داروسازی توجه خود را به بررسی و پژوهش در زمینه شناخت مواد مؤثره، خواص فارماکولوژیک ، کاربرد درمانی و ساخت اشکال دارویی از گیاهان دارویی معطوف نموده اند. در این راستا شناسایی گیاهان دارویی بکار رفته در طب سنتی از اهمیت ویژه ای برخوردار شده است.

خوشبختانه کشور ایران با داشتن فلور بسیار غنی از گیاهان مختلف که بخش مهمی از آنها را گیاهان دارویی تشکیل می دهد و نیز سابقه بسیار طولانی کاربرد تجربی آنها توسط دانشمندان بزرگ و صاحب نامی چون رازی ، ابن سینا، بیرونی و جرجانی، از پیشروان استفاده از گیاهان در درمان بوده است و سهم بسیار بالایی در تکامل علوم پزشکی طی قرون و اعصار ایفا نموده است.

به منظور آشنایی بیشتر با گیاهان دارویی در این نوشتار برخی از گیاهان متداول در طب سنتی در فارماکوپه گیاهی ایران معرفی گردیده است.

لازم به ذکر است که در استفاده از گیاهان داروئی همانند سایر رشته های پزشکی ضروری است به پزشک مطلع مراجعه کردو بعد از تشخیص بیماری و تجویز توسط پزشک معالج اقدام به مصرف

گیاهان دارویی نمود تا از تداخل اثر با مصرف سایر داروها و یا عوارض احتمالی جلوگیری به عمل آید.

آشنایی با تاریخچه گیاهان دارویی

از آنجا که انسان جزئی از طبیعت است بطور مسلم برای هر بیماری ، طبیعت گیاه مداوای آن را عرضه کرده است. انسان هر چه به طبیعت نزدیکتر شود، سالم تر است و بیشتر عمر می کند. به همین دلیل انسان هرچه به طبیعت روی آورد و از نعمات آن بیشتر بهره می برد، جهت درمان بیماری خود سریع تر ، بهتر و مطمئن تر درمان می شود. باید گفت که انسان تنها با داروهای شیمیایی مداوا نمی شود. همه عوامل طبیعی نقش درمان و دارو نهایتا نقش پیشگیری را در برابر بیماریها دارند. وجود گیاهان دارویی در طبیعت یکی از نعمتهای بزرگ الهی است.

تاریخچه استفاده انسان از گیاهان دارویی

سابقه درمان بیماریها با گیاهان دارویی به قدمت تاریخ زیست انسان بر روی کره زمین است. انسان به حکم تجربه ، علم و اندیشه جانوران بنا به مقتضیات خود در طول عمر حیات در کره زمین به کمک گیاهان دارویی خود را مداوا کرده و می کنند. گیاهان دارویی در باغ خدا می رویند. در دشتها ، مراتع وسیع ، جنگلها و ... پیدا می شوند. بدست کسی کاشته نشده و به همت کسی هم آبیاری نشده است. هزاران سال است که بدین منوال در چرخه حیات بوده و طبیعت را آرایش می دهند.

رابطه گیاهان دارویی و بیماری

هر خاکی و هر آب و هوایی ، بستر انواع از گیاهان دارویی است. بنابراین همه چیز در همه جا نمی‌روید و حکمت خلقت در این است که هر جا بیماری هست، قطعاً نوع گیاه دارویی آن نیز یافت می‌شود. از طرفی همه گیاهان دارویی در یک فصل خاص نمی‌رویند. هنوز کسی رابطه بین شیوع بیماری در یک فصل یا یک زمان و وفور گیاهان دارویی آن فصل را جستجو نکرده است، ولی می‌دانیم که بسیاری از بیماریها در فصل خاص شیوع پیدا می‌کنند و بعضی از گیاهان دارویی شناخته شده و ناشناخته نیز در همان فصل به وفور یافت می‌شوند.

ترکیبات مهم گیاهان دارویی

هر ماده که در گیاهی پیدا می‌شود دارای نقش خاصی در گیاه می‌باشد. ماده می‌تواند در ساختمان گیاه برای انجام اعمال حیاتی بکار رفته باشد، ماده می‌تواند در ساختار خواص فیزیکی و شیمیایی گیاه نقش داشته باشد.

- روغنهای عطری :مواد عطری ، درمان بخش تمیز کننده، ضد عفونی کننده، محرک اشتها ، هضم کننده غذا ، ضد درد ، ضد نفخ معده و روده و ضد اسپاسم عضلانی می‌باشند.
- آکالوئیدها :انواع مواد مخدر از جمله مرفین ، کدئین و کوکائین در شمار آکالوئیدها هستند. هر کدام از این مواد نقش مخصوص و معین د درمان بیماریها دارند.
- مواد پروتئینی :مواد پروتئینی از ترکیب اسیدهای آمینه ایجاد شده‌اند نصف اسیدهای آمینه را انسان قادر به سنتز آنها نیست و باید توسط تغذیه گیاهی و جانوری وارد بدن شوند.
- مواد تلخ مزه :بسیاری از گیاهان دارای مزه تلخ مزه هستند مانند کاسنی که خواص دارویی و درمانی دارد. مواد تلخ مزه غیر سمی محرک اشتها بوده و تحرک کننده بسیاری از اندامهای برای فعالیت بیشتر مانند کبد و کیسه صفرا هستند.

- فلاونوئیدها: فلاونوئیدها مواد موثری هستند که عمدتاً در گیاهان عالی یافت می‌شوند این مواد انواع سموم در بدن را خنثی می‌کنند .
- تاننها: خاصیت ضد درد دارند، لثه‌ها و پوست دهان را محکم و تمیز می‌کنند. اثر مثبت روی جدار معده و روده‌ها دارند.
- مواد لعاب‌دار: وظیفه این مواد این است که مایعات را به این مواد متصل می‌کنند. این مواد موجب کاهش کلسترول خون می‌شوند. گیاه پنیرک ، ختمی و بارهنگ ، غنی از مواد لعاب‌دار هستند.
- از دیگر مواد موجود در گیاهان دارویی می‌توان به ویتامینها ، اسیدهای گیاهی و قندها اشاره کرد .

تهیه و تبدیل گیاهان دارویی

هر گیاهی در طبیعت دارای روند رشدی ویژه خود می‌باشد. خواص گیاهان در فصول ، هفته‌ها وقتی روز و شب متغیر است به عنوان مثال بعضی از گیاهان به هنگام صبح و بعضی به موقع عصر و شب معطر می‌شوند. بنابراین از نظر خواص دارویی ، زمان مناسب برداشت محصول دارای اهمیت خاصی است. قسمت‌های مختلف گیاه نیز دارای اثرات متفاوت هستند.

در بسیاری از موارد ماده موثر عمدتاً در برگ ، شکوفه ، ساقه ، ریشه ، بذر یا میوه است. همیشه گلها را قبل از ظهر یعنی زمانی که شبنم یا رطوبت شبانه از بین رفته است جمع آوری می‌کنند. هنگامی که جمع آوری برگ مورد نظرات بعد از هر قبل از غروب آفتاب ، کار جمع آوری انجام می‌شود. بعضی از گیاهان باید در ظروف سربسته و یا در کیسه کتان نگهداری شوند. کسانی که ذخیره سازی می‌کنند باید مرتباً از نمونه‌ها بازدید کرده واز آفات و امراض احتمالی آگاه باشند.

تهیه پودر گیاهان داویی

درطول سال تهیه گیاه تر و تازه میسر نیست. لذا گیاهان جمع آوری شده را بعد از خشکیدن باید به ورت پودر درآورده وقتی حتی المقدور در شیشه‌های دهان گشاد نگهداری کرد. پودر می‌تواند شامل اندامهای گیاهی باشد که جداگانه نگهداری می‌شود.

گیاهان دارویی مهم

گل سرخ ، بومادران ، الکیل کوهی ، برگ بو ، لیموترش ، وانیل ، نعنا ، فلفل سیاه ، جعفری ، میخک ، پرتقال ، هل ، کافور ، زنبق ، بابونه و ... از گیاهان دارویی مهم هستند.

آشنایی با خواص برخی گیاهان دارویی

آویشن

- قسمت قابل استفاده : تمام قسمت هایی هوایی ، به خصوص سرشاخه های گلدار
- کاربردهای درمانی : معمولاً به عنوان مطبوع کننده و طعم دهنده، همچنین به عنوان ضد سرفه ، خلط آور، ضد نفخ مورد استفاده قرار می گیرد و با توجه به خواص ضد میکروبی و ضد قارچی به عنوان دهان شویه در فرآورده های دهانی نیز کاربرد دارد.
- روش استعمال : دم کردنی ، بخور

توضیحات: آویشن گیاهی کوهستانی و معطر است که تنوع زیادی دارد. این گیاه دارای طبیعتی گرم و خشک است و از آن معمولاً به عنوان ادویه برای طعم دار کردن انواع غذاها مانند پیتزا، ماکارونی، لازانیا و بعضی خوراکها استفاده می کنند.

این گیاه در کشور ما معمولاً به صورت خشک شده و پودر مورد استفاده قرار می گیرد ولی در کشورهای دیگر علاوه بر پودر آن، نوع تازه اش را نیز در غذا مصرف می کنند زیرا آویشن تازه عطر و بوی بیشتری نسبت به نوع خشک آن دارد.

خواص درمانی

- آویشن برای تقویت اعصاب، درمان افسردگی، خستگی و بی خوابی مفید بوده و همچنین نشاط آور است.
- آویشن خاصیت ضد میکروبی، ضد قارچی و ضد انگلی دارد و این به جهت وجود ماده تیمون در آن است ولی با توجه به اینکه تیمون خاصیت سمی نیز دارد، در مصرف آویشن زیاده روی نکنید.
- مصرف آویشن به صورت جوشانده برای رفع تنگی نفس، برونشیت، سرفه، نفخ شکم ، سوءهاضمه، آسم ، سیاه سرفه، سرگیجه، سردرد و زکام توصیه می شود، برای این منظور ۱۰ گرم آویشن را در یک لیتر آب ریخته و جوشانده آن را در طول روز میل کنید.

- اگر از درد مفاصل ، نقرس، ورم مفاصل و درد سیاتیک در رنج هستید نیز آویشن بخورید.
- بعضی‌ها معتقدند مالیدن جوشانده آویشن روی سر از ریزش موی سر جلوگیری می کند.

اسطوخودوس

- قسمت قابل استفاده : گل گیاه
- کاربردهای درمانی : معمولاً به عنوان داروی آرام بخش در درمان سردرد ، میگرن ، دردهای گوارشی ناشی از ناراحتی های عصبی مورد استفاده قرار می گیرد.
- روش استعمال : دم کردنی ، بخور، استعمال خارجی به شکل روغن

بابونه

- قسمت قابل استفاده : گل گیاه

- کاربردهای درمانی : بابونه دارای اثرات ضد التهاب ، ضد اسپاسم و ضد نفخ بوده و معمولاً در پیشگیری و درمان اختلالات گوارشی مورد استفاده قرار می گیرد. همچنین در درمان التهابات پوستی ، ادرار سوختگی اطفال نیز کاربرد دارد.

- روش استعمال : دم کردن ، بخور ، استعمال خارجی به شکل پماد

بارهنگ

- قسمت قابل استفاده : دانه گیاه

- کاربردهای درمانی : از بارهنگ در درمان یبوست و به عنوان ضد التهاب گوارش استفاده می گردد.

- روش استعمال : دم کردنی ، شربت

بهار نارنج

- قسمت قابل استفاده : گل و گلبرگهای گیاه

- کاربردهای درمانی : آرامبخش ، اشتها آور و معطر کننده در صنایع غذایی و آرایشی، بهداشتی

- روش استعمال : دم کردنی ، اسانس، شربت

به لیمو

- قسمت قابل استفاده : برگهای گیاه

- کاربردهای درمانی : درمان سوء هاضمه ، نفخ و سرگیجه و سردردهای عصبی و معطر

کننده در صنایع غذایی و بهداشتی

- روش استعمال : دم کردنی ، اسانس، بخور

توضیحات: درختچه ای به ارتفاع ۱/۵ تا ۲ متر و دارای ساقه دراز، زاویه دار و منشعب که بومی آمریکای جنوبی است . برگهای آن ساده و مجتمع به تعداد ۳ تا ۴ تایی است که دست بر روی آن کشیده شود، عطر مطبوعی متصاعد میگردد. تکثیر آن ساده و از طریق قلمه زدن یا خوابانیدن و پاجوش انجام میگردد.

برگ آن دارای ۱ تا ۱/۵ درصد اسانس لوژیر(مرکب از سیترال، لیمونن و زرانیول) است.

این اسانس که غالباً با اسانس مرکبات مخلوط میگردد از هر ۱۰۰ کیلوگرم برگ گیاه به

مقدار ۵۱۰ گرم بدست می آید. برگ و سرشاخه گلدار این گیاه مقوی معده، محرک، ضد تشنج، رفع کننده دردهای عصبی و پایین آورنده درجه گرما در بیماریها میباشد. از برگاین گیاه مانند بادرنجبویه در سوءهاضمه، دردنفخ،طپش قلب، سردردهای یکطرفه، سرگیجه و خستگی های روحی استفاده بعمل می آید.

جعفری

- قسمت قابل استفاده : میوه و برگ گیاه
- کاربردهای درمانی : ضد التهاب ، ضد اسپاسم ، مدر ، خلط آور و معطر کننده در

صنایع غذایی

- روش استعمال : دم کردن

ترنجبین

- قسمت قابل استفاده : شیر یا مان ترنجبین
- کاربردهای درمانی : ملین ، پایین آورنده تب ، خلط آور
- روش استعمال : محلول در آب

دارچین

- قسمت قابل استفاده : پوست گیاه
- کاربردهای درمانی : علاوه بر اینکه به عنوان ادویه و معطر کننده در فرآورده های غذایی و دارویی استفاده می گردد از آن در درمان بی اشتهایی ، سوء هاضمه ، نفخ و تهوع استفاده می شود .

- روش استعمال : دم کردنی ، همراه با غذا

زنجبیل

- قسمت قابل استفاده : ریزوم های ضخیم گیاه

- کاربردهای درمانی : جهت درمان تهوع و استفراغ در بیماری حرکت و سوء هاضمه ،

معطر کننده و اشتها آور

- روش استعمال : دم کردنی ، جوشانده

زالزالک (سرخ و لیک)

- قسمت قابل استفاده : سرشاخه گل دار شامل برگ و گل گیاه

- کاربردهای درمانی : تقویت کننده قلب و مؤثر در فشار خون خفیف تا متوسط

- روش استعمال : دم کردن ، قطره و شربت خوراکی

بومادران

- قسمت قابل استفاده : سرشاخه های گلدار گیاه

- کاربردهای درمانی : ضد التهاب و ضد عفونی کننده مجاری ادراری ، مرطوب کننده

پوست

- روش استعمال : دم کردنی ، استعمال خارجی به صورت محلول

انیسون

- قسمت قابل استفاده : میوه گیاه

- کاربردهای درمانی : ضد نفخ ، ضد اسپاسم ، خلط آور و افزایش دهنده شیر

- روش استعمال : دم کردنی ، استعمال خارجی به صورت محلول ، قطره

ماریتیغال :

ماریتیغال گیاهی علفی، یکساله، با ساقه ی گل دهنده ی ۵۰-۲۵۰ سانتی متر می باشد. برگ های ان پهن و شکننده بوده و ظاهری مرمری شکل دارند و در کناره های ان خارهای زرد وجود دارد. خار مریم درشت و خاردار بوده و دارای گل های ابی رنگ بوده که در انتهای ساقه تشکیل می شوند. در توده های بومی ان گاهی گل سفید نیز رویت می شود. بذر های این گیاه نیز به اندازه ی دانه ی گندم بوده و دارای ناف سفید رنگ و برجسته بوده و سطح صاف به رنگ قهوه ای روشن دارند. و همچنین بذر ها دارای پاپوس هستند که هنگام رسیدن در اثر باد پراکنده میشود. این گیاه ریشه راست و دارای انشعابات زیادی می باشد.

ترکیبات شیمیایی

در میوه های ان بین ۱ تا ۴ درصد فلاونوئید های مختلف وجود دارد که به مجموعه

ان ها سیلی مارین گفته می شود و همچنین دارای مواد موثر تلخ و پلی استیلن میباشد. مقدار مواد موثر ماریتیغال یا خار مریم در ایران بیشتر از سایر کشور ها ذکر شده و رنگ گل در توده بومی خار مریم بنفش است. گاهی رنگ گل سفید هم در ان دیده میشود که در بذر حاصل از انواع گل سفید ماده ی دارای اثر بالا موجو نمی باشد.

نحوه پرورش

کاشت خار مریم بصورت ردیفی که در هر ردیف ۷ تا ۹ بذر در واحد طول و فاصله هر ردیف ۵۰ سانتی متر با عمق کشت ۲ تا ۳ سانتی متر صورت می گیرد و مناسب میباشد. و گیاه تقریبا ۸۰ روز پس از کشت به گل می نشیند. این گیاه از هر گونه نیاز به کود ازته مبرااست.

نحوه برداشت

امکان برداشت این محصول با کمباین غلات وجود دارد و هنگامی که کاپیتول های اصلی وارد مرحله ی رسیدن شدند باید به سرعت اقدام به برداشت کرد و پس از خشک کردن بذر ان را بوجاری نمود. در مساحت های کوچک می توان در چند نوبت اقدام به برداشت کاپیتول های رسیده ی ان نمود که در این صورت هزینه ی برداشت قابل توجه می باشد.

بخش موثر در اندام گیاه

بخش های درمانی این گیاه دانه و برگ آن است و بذر های ان از نظر مواد موثر ارزشمند تر از دیگر قسمت های ان میباشد.

ماریتیغال گیاهی است یک ساله، مدیترانه ای و در جلگه های هموار با آب و هوای گرم و در خاکهای شنی سبک می روید.

از مواد موثره میوه های رسیده ماریتیغال برای معالجه بیماریهای کبدی (سیروز و مسمومیت‌های کبدی) و پیشگیری از سرطان کبد

استفاده می شود. از مواد موثره این گیاه در اکثر کشورهای غربی داروهای فوق تخصصی فراوانی تهیه و در بازار دارویی به فروش میرسد.

در میوه های این گیاه، فلاونوئیدهای مختلفی ساخته و ذخیره می شود که مقدار آنها متفاوت است و بستگی به شرایط اقلیمی

محل رویش و نوع گیاه دارد و بین ۲ تا ۵ درصد است. مهمترین فلاونوئیدهای میوه ماریتیغال عبارتند از: سیلی بین، سیلی کریستین

و سیلی دیانین که مجموعه آنها تحت عنوان سیلی مارین شناخته می شوند. این فلاونوئیدها ضد مسمومیت‌های کبدی هستند.

رزماری :

از خانواده؟ نعنائیان (Lamiaceae) است که حداقل دارای ۱ درصد (حجم/وزن) روغن فرار می‌باشد. گیاه معطر بوته‌ای و پایا، با شاخه‌های بالارونده، که ارتفاع آن به ۲ متر می‌رسد. برگها باریک با انتهائی بدون نوک و سوزنی‌شکل (نازک)، گلها به رنگ سبز تیره و به ندرت صورتی یا سفیدرنگ می‌باشد.

برگ و سرشاخه‌های گلدار گیاه، اندام داروئی رزماری را تشکیل می‌دهد.

زمان جمع‌آوری برگ و سرشاخه‌های گلدار رزماری هنگام شروع باز شدن گلها و در فصول بهار و تابستان جمع‌آوری می‌گردد.

موارد استعمال :از رزماری به صورت خوراکی در درمان اضطراب، سردرد، میگرن، فشار خون، نفخ و بی‌اشتهائی و به صورت موضعی بعنوان مسکن موضعی در درمان دردهای عضلانی و بیماریهای روماتیسمی استفاده می‌شود.

گیاه دارویی ترشک

خواص گیاهان دارویی-یکی از گیاهان دارویی ، گیاه ترشک است ،این گیاه در مناطق معتدل کشور ما رویش دارد و از قدیم الایام به عنوان یک سبزی مفید و مؤثر از آن استفاده می شده است. گرچه در رابطه با مسائل غذایی از آن استفاده های فراوانی می شده ؛ ولی اکنون این استفاده کاهش یافته است و در عوض موارد درمانی این گیاه افزایش پیدا کرده و در همه زمینه ها از آن استفاده می شود و هیچگونه عارضه ای ندارد. در میان عشایر مرسوم است که از دانه های این گیاه استفاده می کنند.

طریقه استفاده ی از گیاه دارویی ترشک:

نحوه ی استفاده از گیاه دارویی ترشک، هم به این ترتیب است که دانه های گیاه ترشک را می کوبند و بعد از مرطوب کردن در محل درد و مفاصل می گذارند و به عنوان مُسکن از آن استفاده می کنند. گیاه ترشک منبع ویتامین C است. بنابراین کسانی که کمبود ویتامین C دارند این گیاه می تواند برای آنها منبع ویتامین C باشد. علاوه بر آن، گیاه ترشک دارای آهن و فسفر کافی نیز می باشد. همچنین این گیاه دارویی اشتها آور و تصفیه کننده و هضم کننده بسیار خوبی می باشد و به خاطر خاصیت تصفیه کنندگی اش برای کسانی که دارای جوشهای موضعی و پوستی هستند بسیار مفید خواهد بود .

این داروی گیاهی (ترشک) به خاطر داشتن اسید اکسولید نباید زیاد و بطور مداوم مورد مصرف قرار گیرد، زیرا برای مثانه و کلیه می تواند مضر باشد. برای استفاده موضعی از این داروی گیاهی اگر برگ یا دانه ی له شده، پخته شده یا جوشانده آن روی دملها گذاشته شود به راحتی درمان می گردد.

گیاه دارویی مریم گلی

خواص گیاهان دارویی - گیاه مریم گلی گیاهی با قدمت بسیار طولانی است و در حدود ۱۰۰۰ سال پیش به وجود این گیاه دارویی پی برده و از آن استفاده می کرده اند از جمله ابوعلی سینا در کتابهای خود به این گیاه دارویی اشاره کرده و خواص آن را برشمرده و تأکید بر مصرف آن کرده است.

این گیاه دارویی ضد درد، آرامش بخش و برای کاهش قند خون استفاده می شود. این گیاه دارویی (مریم گلی) در تمام مناطق معتدله رویش دارد. گل‌های سفید زیبایی می دهد، بصورت خوشه ای است و جزء گیاهان معطر و خوشبو است که طعم بسیار تلخی دارد.

این گیاه دارویی آرام بخش و مقوی اعصاب است. همچنین یک داروی ضد عفونی کننده بسیار قوی است. اگر از جوشانده این گیاه بصورت قرقره استفاده شود، جوشهای داخل دهان و بعضاً آفت دهان را درمان می کند.

همچنین برای زخمهایی که بر اثر واریس به وجود می آید بسیار مؤثر است. در آنژیم و انواع گلو درد نیز از این گیاه استفاده می شود. از جوشانده این گیاه برای ضماد و جوشهای بدن استفاده می شود. جوشانده غلیظ این گیاه اگر با آب مخلوط شود برای دردهای مفصلی، رماتیسم و حتی راشیتیسسم کودکان بسیار مفید و مؤثر است.

گیاه دارویی سریش

خواص گیاهان دارویی - مورد استفاده گیاه سریش بیشتر بدلیل چسبنده بودنش است. البته این گیاه علاوه بر این، کاربرد درمانی هم دارد. از دانه های این گیاه، روغنی گرفته می شود که در بعضی از تصلبهای شریانی مورد استفاده قرار می گیرد. از برگهای این گیاه به عنوان سبزی خوردنی و از ریشه های این گیاه که به صورت غدد پنجه ای است به عنوان چسب استفاده می شود.

ریشه این گیاه دارویی (سریش) گرم و خشک است و برای یرقان، ناراحتیهای کبدی، خشونت حلق و ناراحتیهای معده از آن استفاده می کنند. ریشه این گیاه را می سوزانند و از سوخته آن در جهت واله آور استفاده می کنند.

از ریشه این گیاه دارویی (سریش) جوشانده غلیظی درست می کنند که برای درمان جوشها بسیار مفید می باشد زیرا خاصیت ضد عفونی کننده دارد. این گیاه در نواحی کوهستانی و مرتفع می روید و فصل گل دهی آن از اواسط اردیبهشت ماه تا اواسط خرداد است.

گیاه دارویی گل گاو زبان

خواص گیاهان دارویی - یکی دیگر از گیاهان دارویی گیاه گل گاوزبان است. این گیاه در حال حاضر هم به صورت صنعتی کشت می شود و هم به صورت خودرو در طبیعت وجود دارد و یکی از گیاهان مفید و مؤثر برای بعضی از بیماریهاست.

مصارف دارویی گیاه گل گاو زبان بصورت محلی بدین صورت است که گل‌های آبی این گیاه را خشک کرده و دم کرده ی آن را مورد استفاده قرار می دهند. در سرماخوردگی به عنوان معرق و

افزایش دهنده فشار خون مورد استفاده قرار می گیرد. همچنین این گیاه خاصیت آرام بخشی نیز دارد. گیاه گل گاوزبان، اگر با دو گیاه دیگر مثل سنبله تیو و لیمو امانی دم کرده و خورده شود، برای خانمهای حامله بسیار مفید و تقویت کننده است.

این گیاه در مورد بیماریهای دستگاه تنفسی و حتی در رابطه با برونشیت، سرفه، زکام و آبریزش بینی می تواند داروی مؤثری باشد.

این گیاه دارویی (گل گاو زبان) همچنین ادرار آور و معرق است لذا برای کلیه، مثانه و بطور کلی برای مجاری ادراری داروی مفیدی است.

این گیاه دارویی باعث کاهش تب می شود و در تمام موارد تب مثل سرخک، مخملک، آبله، کهیر و تبهای دیگر می تواند مفید باشد.

این گیاه در تمام مناطق رویش دارد و دارای چندین گونه است و فصل گل دهی این گیاه از اواسط اردیبهشت ماه تا پایان خرداد ماه است.

گیاه دارویی جوشیر (جاشیر)

خواص گیاهان دارویی -جوشیر صمغی است که از گیاهی به همین نام گرفته می شود.

این گیاه یکی از داروهایی است که برای بیماریهای کلیوی استفاده می شود. ادرار آور است و حتی در مواردی بند آمده ها را باز می کند و قطره قطره ادرار کردن که از مشکلات مجاری ادراری است توسط این گیاه قابل درمان است و بطور کلی باز کننده ی مجاری ادرار می باشد. مقوی سیستم دستگاه عصبی است. برای سرد مزاجها، داروی خوبی است که در رابطه با لقوه و رعشه استفاده می شود.

از سرشاخه های این گیاه دارویی به صورت سبزیهای خوراکی استفاده می شود. از کوبیده ی برگ و عصاره آنها برای درمان دندان درد استفاده می شود.

از عصاره ریشه آن استفاده های صنعتی می شود مثل تهیه مواد آرایشی یا تهیه مُسکِن.

این گیاه مثل بعضی از گیاهان، گیاهی سمی است بنابراین مقدار مصرف، زمان مصرف و دوره درمانی آن باید توسط پزشک تعیین شود.

این گیاه را همراه مرزن جوش استفاده می کنند زیرا مرزن جوش عوارضی را که این گیاه می تواند بوجود آورد تعدیل کرده یا کاهش می دهد.

این گیاه اصولاً در ارتفاعات رویش دارد و دارای گلهای زرد با ساقه های بلند است.

گیاه دارویی چای کوهی

خواص گیاهان دارویی- این گیاه در مناطق مختلف ایران، دارای اسامی مختلفی است. این گیاه خواص متعددی دارد. بسیار خوش عطر و بو و لذیذ است و می تواند جایگزین خوبی برای چای عصرانه یا ظهر باشد.

از خواص دارویی این گیاه، مدرد بودن آن است و همین خاصیت برای شستشوی مجرای ادراری (کلیه و مثانه) می باشد.

این گیاه برای سیستم دستگاه عصبی خاصیت آرام بخش دارد.

این گیاه در ارتفاعات کم و متوسط رویش دارد و در بیشتر مناطق ایران دیده می شود و فصل رویش آن اواسط اردیبهشت تا اواخر خرداد است.

همچنین این گیاه از داروهایی است که باعث سقط جنین در زنان باردار می شود.

گیاه دارویی گل نسترن

خواص گیاهان دارویی- این گیاه به خاطر ظرافت و عطرش به صورت اهلی در خانه ها پرورش پیدا می کند.

گل نسترن از دسته گل‌هایی است که موارد درمانی متعددی دارد. خود گل نسترن در عوارض پوستی مورد استفاده قرار می گیرد. از روغن دانه این گیاه به عنوان شاداب کننده پوست و تقویت کننده پیاز مو استفاده می شود. هم گل این گیاه و هم دانه آن منبع ویتامین C است.

ثمر این گل بعد از ریختنش به صورت گرد و قرمز رنگ پیدا می شود که اصولاً کاربرد دارویی دارد و بیشتر به صورت دم کرده از آن استفاده می شود. همچنین باعث تقویت سیستم دفاعی بدن می شود.

گل دهی این گیاه از اواسط اردیبهشت شروع می شود و تا آخر پائیز ادامه دارد. نحوه استفاده صحیح از آن بدین گونه است که بعد از چیدن، گلها باید در جای مناسبی خشک شوند تا بو، عطر و خاصیت دارویی آن از بین نرود و اگر قرار است که بعد از ریختن گلبرگها از دانه این گیاه استفاده شود باید ناخالصی های آن را از بین برد و بصورت خالص مورد استفاده قرار داد.

گیاه دارویی ثعلب

خواص گیاهان دارویی- گیاهی با گلهای آبی واژگون است. از پیازاین گیاه بعد از خشک و پودر کردن برای بستنی سازی استفاده می شود زیرا این گیاه دارای مواد نشاسته ای می باشد.

این گیاه دارویی در موارد ناراحتیهای تنفسی مثل سرفه های شدید و حتی در موارد سیاه سرفه و آسم و تنگی نفس مورد استفاده قرار می گیرد.

گلهای این گیاه نوش خوبی برای زنبور عسل است و با له کردن و خورد کردن گل آن، ماسک خوبی برای صورت تهیه می شود.

معمولاً محل رویش این گیاه داخل باغها و بیشه هاست و زمان گل دهی آن از اواخر فروردین تا اواخر خرداد است.

این گیاه پیازی دارد که پیاز آن مورد استفاده است.

گیاه دارویی نعناع

خواص گیاهان دارویی-نعناعی که به عنوان سبزی خوردن مصرف می کنیم با نعناعی که به صورت خودرو در کوه می روید متفاوت است. البته از نظر شکل ظاهری تقریباً شبیه هم هستند و از نظر بو، طعم و مزه تقریباً نزدیک به هم هستند ولی از نظر موارد درمانی آنچه که در کوه می روید غنی تر و مؤثر تر است.

البته خوردن نعناعی که پرورش داده می شود و به عنوان سبزی خوردن مورد استفاده قرار می گیرد با غذای روزانه مخصوصاً غذای ظهر توصیه می شود.

در مواردی که ناراحتیهای معده وجود دارد این نعناع تازه و تمیز نه تنها معده را ناراحت نمی کند بلکه درمان کننده ی ناراحتی معده هم می باشد.

اصولاً اگر ما همراه غذا از سبزیهای تازه به خصوص سبزیهایی که رویش آنها به صورت خودرو می باشد استفاده کنیم قطعاً نتایج خوبی خواهیم داشت.

نعناع کوهی یا نعناع فِری از نظر کاربرد و خواص از نعناع معمولی که به صورت کشت استفاده می شود بسیار عالی تر، قوی تر و مؤثرتر است. این داروی گیاهی برای موارد سیستمهای عصبی مثل بیخوابی، کم خوابی و ناراحتیهای شبانه یک داروی مؤثر است. ضد اضطراب، ضد هیستری و

همچنین مقوی معده است و همچنین برطرف کننده ناراحتیهای معده و روده به صورت اعم از گازهای روده و معده و چه ترش کردن و آرغ زدن می باشد.

همچنین این گیاه داروی خوبی برای سکسکه است و با خوردن یک مقدار خشک این دارو سکسکه می تواند مهار و کنترل شود.

این گیاه در دامنه ها و در ارتفاعات متوسط رویش دارد. بو و عطر بسیار نافذی دارد و در کرمهایی که برای پوست ساخته می شود مورد استفاده قرار می گیرد.

این گیاه، گلهای ریز و آبی رنگی دارد و قسمتهای مورد استفاده این گیاه، گل، برگ و ساقه آن است.

گیاه گل پروانه (گل ارغوانی)

خواص گیاهان دارویی- این گل انواع مختلفی دارد و زیستگاه آن در دشت و کمی هم در ارتفاعات متوسط و پایین است. بوی عطر خوبی دارد و نوش خوبی برای زنبور عسل است.

کاربرد درمانی آن در موارد ناراحتیهای تنفسی به خصوص سرفه و برونشیت و آسم و حتی از نوع ناراحتیهای تنگی نفس می باشد و بازدهی آن بسیار عالی است.

در خارج از دم کرده و جوشانده ی این گیاه برای شستشو استفاده می شود.

این گیاه می تواند جراحات و زخمهای سطحی را درمان کند و به خاطر ماده خوشبو و نعناع ماندی که مُنْتَل هست و در آن وجود دارد در موارد سوختگی از این گیاه استفاده می شود.

نوع دیگر گل ارغوانی از نظر درمانی همان خواص را دارد ولی از نظر ظاهر متفاوت است. این گل ضمن اینکه گلهای قرمز و ارغوانی رنگی دارد درون آن گلهای آبی رنگی هم مشاهده می شود که این گلهای آبی رنگ از داخل گلهای قرمز رنگ بیرون می آید.

تولید و فراوری گیاهان دارویی

نکات مهم

تولید به عرصه فراوری گیاهان دارویی گفته میشود که در زمینه ساخت انواع داروهای گیاهی از ترکیب چند گیاه که مکمل یکدیگر نیز میباشند یک داروی خاص گیاهی بدست آید.

نحوه تولید داروهای گیاهی:

۱- جمع اوری گیاهان از مزارع گیاهان دارویی و انتقال ان به محل نگهداری در کارخانه و یا محل تولید.

۲- سالن نگهداری گیاهان : که این سالن دارای خصوصیات زیر میباشد:

الف (محل نگهداری ریشه ها

ب (محل نگهداری ساقه ها

ج (محل نگهداری برگ ها

د (محل نگهداری سربرگ یا غنچه

محل نگهداری این گیاهان بستگی به نوع گیاه از اهمیت بالایی برخوردار است و حتما باید دمای مناسب و درجه سانتیگراد ان نیز مشخص باشد.

الف- قفسه های نگهداری : که میبایست به طریقی ساخته شود که از تمام طبقات اکسیژن به نحو مطلوب عبور کرده تا در دمای مرطوب باعث پوسیدگی و یا اکسیده شدن گیاهان و قفسه های نگهداری مواد نشود.

ب- دما : در قسمت های مختلف این انبار دما متفاوت است به عنوان مثال در قسمتی که برگ ها نگهداری میشود یک دما و در قسمتی که ریشه ، بذر و ساقه نگهداری میشود دمای دیگری نیز مورد نظر است.

انبار های نگهداری مواد از نظر اقلیمی دقیقا با وضعیت جغرافیای هر منطقه متفاوت است به عنوان مثال در شمال ایران یک جور و در جنوب ایران فرم دیگری میباشد چرا که وضعیت مرطوب بودن دمای انبار یا فضای انبار در هر منطقه شکل خاص خود را دارد.

محل شستشوی گیاهان:

بخاطر استفاده از کود های شیمیایی و یا حیوانی در بحث تولید و فراوری گیاهان میبایست به طرق مختلف این گیاهان با موادی مخصوص و یا هر نوع ضد عفونی کننده دیگر شستشو داده شود تا هیچگونه میکروب در مواد خام و یا گیاهان مورد نظر رسوب نکند یا وارد نگردد.

پس از اینکه گیاهان کاملاً در دستگاه شستشو شد آنها را به محل استقرار خشک کن برده و در دیسهای مخصوص که از جنس الومینیوم میباشد ریخته و در داخل خشک کن گذاشته که باز هم بستگی به نوع گیاه مورد نظر دارد.

درجه حرارت آن با دمای مناسب تنظیم و عملیات خشک کردن انجام میشود. پس از اینکه گیاهان خشک گردید و آنها را از داخل دیس ها جمع اوری نموده و در کیسه هایی که از پارچه کتان ساخته شده نگهداری کرده تا رطوبت احتمالی وارد شده به گیاهان از آن خارج شود در موقع استفاده از مواد خام دستور لازم از طرف پزشک داروساز دستور لازم صادر و گیاهان مورد نظر صورت داده میشود و انبار دار میبایست بنا به وزن داده شده گیاهان فوق را تقسیم بندی کرده در ظرف های مخصوص پلاستیکی آنها را به مسئول مربوطه تحویل و به قسمت دارو سازی انتقال داده شود.

در قسمت دارو سازی آسیابی وجود دارد که گیاهان را به ۲ طریق پودر و گرانول آسیاب میکنند.

۱- گرانول:

گرانول به آن دسته از فراورده هایی گفته میشود که بصورت نیمه آسیاب در آمده و در انواع دمنوشها (جوشانده ها) بکار برده میشود. معمولاً گرانول نگه داری ساده تری دارند. و در زمان جوشاندن احتیاج به دمای کمتری دارد و بسیاری از کاربران ساختن دارو های بصورت گرانول را بیشتر در دستور کار دارند.

از ریشه ها هم میتوان بصورت گرانول استفاده کرد اما درجه حرارت آن نسبت به دمای سربگ ها ویا برگ ها بیشتر است.

یعنی زمان بیشتری را باید برای بعمل آوردن آن استفاده کرد.

۲- پودرها:

کلیه گیاهانی که پودر میشوند استفاده از آن در داروسازی خیلی اسانتر و مواد موثره آن زودتر در داروی ترکیبی جذب میشود ، پودرها را میتوان به ۲ دسته تقسیم کرد:

الف- پودرها که از ساقه و برگهای گیاه بدست می آید.

ب- پودر هایی که از ریشه ها و بذرها بدست می آید.

ج- پودر هایی که از مجموع اینها بدست می آید.

پودرها را نیز به چند طریق مورد استفاده قرار داد:

الف) پودرهایی که بصورت ساشه تولید میشود و کاربری آن خیلی ساده و راحت است ، بطوری که میشود آنرا در هواپیما و یا پشت فرمان اتومبیل استفاده کرد.

ب) پودرهایی که در بسته ها با وزن های متفاوتی تولید میشود که طبق بروشور داخل هر بسته دارو میتوان استفاده کرد.

ج) نحوه دیگر استفاده از پودرها بصورت استفاده های از کپسولهای خالی میباشد که از کپسولها از جنس ژلاتین که خوراکی میباشد استفاده میگردد. بطوریکه به اندازه ۲۵۰ یا ۵۰۰ میلیگرم از پودر بدست آمده را در کپسول ریخته و بنا به دستور پزشک استفاده میشود.

زمانی که پودرها از خشک کن بیرون آورده میشود از تونلی که به سیستم اشعه گاما و UV مجهز میباشد عبور کرده تا چنانچه کوچکترین الودگی و یا میکروبی در آن باشد توسط این اشعه از بین برود.

برای تولید هر دارو چه ساشه و یا بسته بندی در کپسول ، بسته بندی خاصی انجام میشود با اشکال مختلف و لیبل های مختلف که آن نیز با سلیقه هر شرکت متفاوت میباشد.

نوع دیگر از بسته بندی گرانول و پودر وجود دارد . که به شکل تی بک (چای بسته ای) بسته بندی میشود که این روش هم نیز روش مناسب برای استفاده از داروهای گیاهی میباشد.

میکسر:

برای ترکیب کلیه داروهایی که از چند فرمول تشکیل میشود دستگاه میکسر مورد نیاز است این دستگاه در هنگام کار در درجهرخشهای دورانی مختلف باعث میشود که مواد داخل آن بخوبی بایکدیگر ترکیب شوند.

بسته بندی یا تولید عصاره ها و شربت های گیاهی:

هر گیاه دارای مواد موثره میباشد که میتوان بنا به جنس و گونه آن گیاه از آن عصاره و یا شربت استحصال کرد . شربت ها به گونه های مختلف ساخته میشود:

شربت هایی که مصرف خوراکی دارد.

۱- شربت هایی که به شکل استعمال خارجی از آن استفاده میشود. (بخور و استنشاق و شکل گیری آن نیز بصورت لوسیون و یا مالیدنی است) که استعمال خارجی دارد.

شربت ها با مواد نگهدارنده که شیمیایی میباشد ترکیب گشته تا بتوان بمدت زیادی از فاسد شدن آن جلوگیری کرد.

شربت ها هم نیز به خاطر اینکه در برابر نور ممکن است تغییر رنگ داده شود و یا فاسد گردد در شیشه های به رنگ دودی نگهداری و درب آن پلمب میشود.

۲- قرص ها

بهترین داروهایی هستند که میتوانند در معده مواد موثره خود را از طریق مویرگها به سایر نقاط بدن برسانند و خیلی زود عمل هضم و جذب آن اسان صورت میگیرد. در بحث قرص های گیاهی توجه به اینکه تاثیر گیاهان داروئی و مکانیسم اثر آن خیلی دیر در بدن انجام میشود . چه باید کرد ؟

در لابراتورهای داروسازی برای اینکه بتوانند اثرات مواد موثره داروهای گیاهی را در ساخت قرصها بیشتر کنند میبایست ابتدا عصاره هر گیاه را بصورت عصاره خشک در گیاهان پودر شده ترکیب کرد و سپس مراحل ساخت قرص که در دستگاه های مجهز و دارای سیستم پیچیده انجام میشود . ترکیبات قرص ها به یک قوام دهنده خیلی خوب نیاز دارد. این قوام دهنده میتواند گیاهی و یا شیمیایی باشد که بهتر است برای ساخت قرص های گیاهی از قوام دهنده های گیاهی مانند کتیرا گونه استراگالوس میباشد. در عملیات UV نقش بسزایی دارد و بدون آن اصلا میسر نیست ترکیبات اولیه قرص ها پس از مخلوط شدن در پودر کتیرا همراه با اب مقطر و عصاره خشک با یکدیگر کاملاً مخلوط شده پس از خشک شدن در دستگاه مخصوص وارد عمل ساخت شده و در آنجا قالب گیری در اندازه های مختلف هندسی در می آید قرصها بصورت دانه ای ویادردراژه های ۱۰ عددی بادوز خاص بسته بندی میشود .